

Fra moralsk styring til politiske skaktræk

Hvordan troen på en kollektiv beherskelse af fremskridtet og ikke mindst et kollektivt ansvar for en udgang på krisen sivede bort til fordel for laissez-faire ideologi, individualisme og den frie foretagsomhed beskriver den franske økonom, som i sidste uge holdt en gæsteforelæsning på Københavns Universitet i anledning af Socialistiske Økonomers 10 års jubilæum

Af ALAIN LIPIETZ

FRANKRIGS socialistiske regering opgav i marts 1983 det første regeringsårs ekspansive økonomiske og sociale politik under henvisning til underskuddet på betalingsbalancen; denne opgivelse har i løbet af 1984 haft vigtige økonomiske, men først og fremmest politiske følger. Stående over for en rådvild venstreopinion og en forbitret højreopinion brød regeringskoalitionen sammen og mistede enhver ambition om at varetage samfundets politiske og moralske styring. Det politiske spil tog i stigende omfang form af et levebrødspolitisk skakspil (i hvilket præsidenten

KRONIKKEN

Francois Mitterrand manøvrer som en stormester, hvorimod der på det mere folkelige plan udvikledes en historisk debat om nationens racemæssige og kulturelle fremtid.

DEN STRAMME økonomiske politik, der påbegyndtes i foråret 1983, havde som formål at genetablere balancen i udenrigshandlen, at dæmpe inflationen og at genetablere virksomhedernes profitter gennem en sænkning af husholdningernes købekraft. På alle disse felter har politikken været en reel, men kun delvis succes. Gennem et fald i købekraften på 1,4% over to år er underskuddet i udenrigshandelen bragt ned på 20 mia. franc, hvilket i 1984 opvejes af forskellige tjenesteydelser (turisme, forsikring m.m.). Frankrigs netto-gæld vokser således ikke længere. Tilsvarende har tilbagegangen i lønmodtagernes købekraft kombineret med stigende produktivitet medført, at profitternes andel af værditilvæksten nu er på samme niveau som i midten af 70'erne, dvs. i krisens milde periode. Endelig er inflationstakten kommet betydeligt nærmere det europæiske gennemsnit.

Men disse gode resultater er snævert forbundet med det verdensomspændende opsving, der "trækkes" af det amerikanske handelsbalanceunderskud. Da virksomhederne ikke finder tilstrækkelige afsætningsmuligheder i Frankrig, må sådanne søges i udlandet, selv om Frankrig her taber markedsandele pga. den vedvarende overvurdering af franc'en, der stadig ikke er blevet korrigeret efter devalueringen i marts 1983. Stigende eksport kan ikke opveje husholdningernes faldende forbrug af industriprodukter (+5,6%), og væksten (2% over to år) har derfor ligget i bunden af industrilandenes gennemsnit. Som følge heraf er arbejdsløsheden vokset med en halv million over to år.

Den nye regering, der udnævntes i juli 1984 med Laurent Fabius som premierminister og Pierre Bérégovoy som finansminister, vil ikke ændre på denne politik, bortset fra en forsigtig rentesænkning (der imidlertid ikke har den store effekt på virksomhederne, der på trods af genetablerede profitter næppe ser særlige investeringsmuligheder). En skattesænkning i 1985 vil dog genoplive efterspørgslen en smule et par måneder før parlamentsvalgene i 1986 ... Under forudsætning af at den ameri-

kanske økonomis udsving ikke ændrer billedet.

Under disse betingelser kan Laurent Fabius' kalden til »samling om moderniseringen« næppe have nogen virkning. Investeringerne, der begyndte at stige i slutningen af 1984, kan ikke opveje den faldende beskæftigelse i de brancher, der er inde i en dyb krise (kul- og jernindustrien og skibsværfterne) eller en betydelig omstrukturering (bilindustrien). I mangel af en egentlig økonomisk stimulering af beskæftigelsen har arbejdsminister Michel Delebarre (uden at vove påny at bringe spørgsmålet om kortere arbejdstid på bane fremmet nogle vigtige sociale fornyelser: det drejer sig om at erstatte den normale udbetaling af arbejdsløshedsunderstøttelse med finansieringen af samfundsmæssigt nyttige aktiviteter udført af de arbejdsløse eller omskolingskurser for disse. I begyndelsen af 1985 har denne politik klart påvirket arbejdsløshedsstatistikken positivt. Men den politiske og faglige debat om disse potentielt frugtbare innovationer har været ret ubetydelig. Og mere generelt er hele ideen om en »produktiv« anvendelse af velfærdsstatens midler blevet trængt tilbage af den liberalistiske modstrømning, der på det sociale område snakker om »fleksibilitet«. I december 1984 gik flere fagforbund, herunder CFDT, så langt som til at forhandle med arbejdsgiverne om meget betydelige indrømmelser på det sociale område uden udsigt til at få nogen særlig vigtige indrømmelser til gengæld; aftalerne afvistes imidlertid af en opposition på basissniveau.

I DENNE anstrengte økonomiske og sociale stemning spaltes venstrefløjens folkelige basis: mellemlagene går mod højre, og de folkelige lag bliver i stigende grad sofavalgere. Valgene til Europaparlamentet i juni 1984 viser katastrofens omfang: venstrefløjens kommer under 40% (heraf 11% til PCF - Kommunisterne), og højrefløjens får flertal ... med 11% til et yderliggående højreparti (Jean Marie Le Pens Nationale Front). Der står således kun én mulighed tilbage for Mitterrand: at spille på sine personlige taktiske evner. Han udnytter disse til fulde.

Venstrepartierne offensiv for at forene den offentlige og den private skoleundervisning i ét offentligt skolesystem førte ikke til nogen massemobilisering: det offentlige skolesystem, der fungerer som et glimrende middel til social opstigen for mellemlagene, er i de folkelige lag altid blevet anset for at være socialt udelukkende eller endog ydmygende. På den anden side fremprovokerede udsigten til, at de private skoler skulle miste sin uafhængighed en bred opposition, som højrefløjens dygtigt formåede at styre, og som kationeredes af kirken. Det parlamentariske flertal kan vedtage den skolelov, det ønsker, men oppositionen stiller krav om en folkeafstemning, som den er sikker på at vinde.

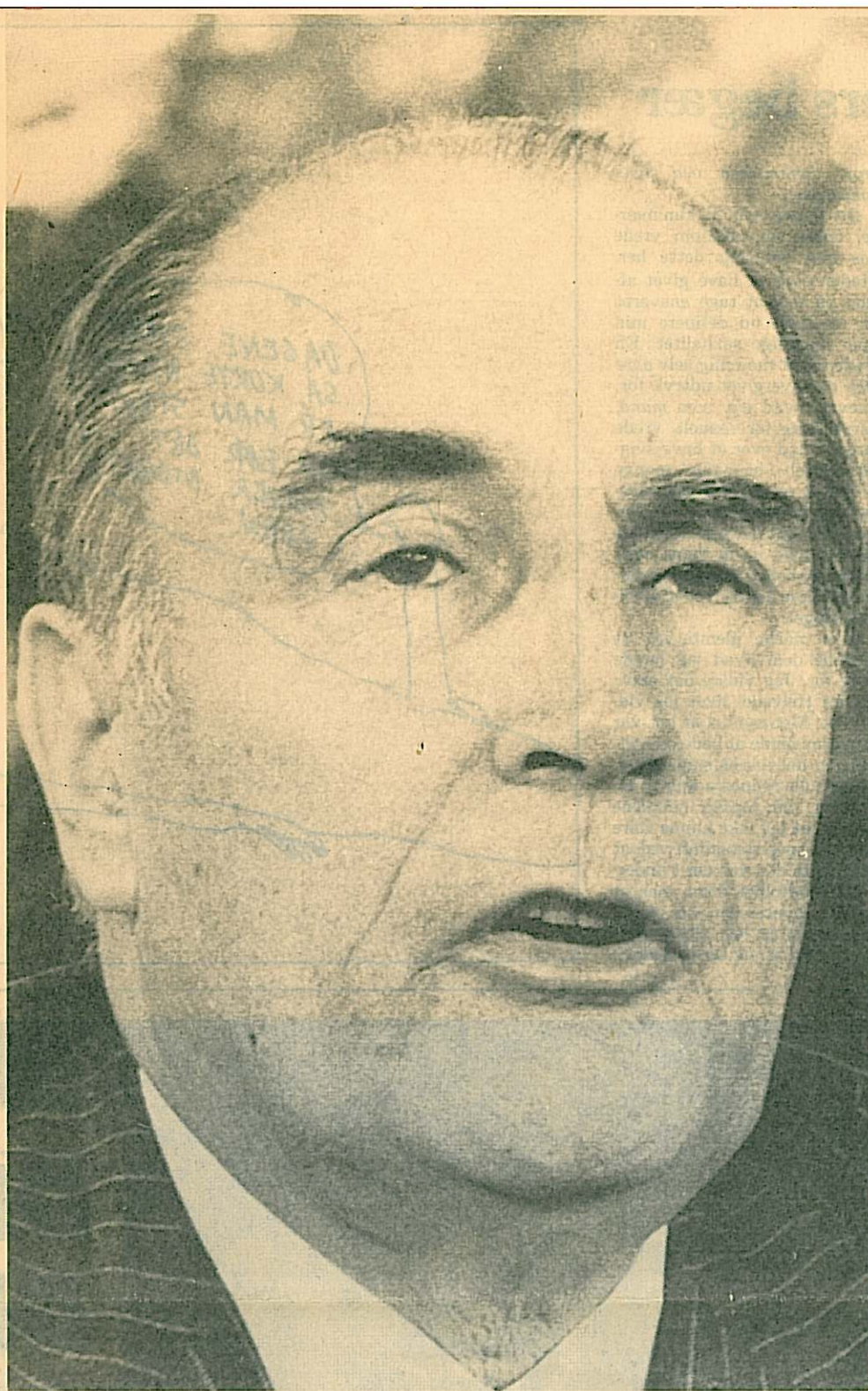
I juni 1984 samler denne opposition en kæmpedemonstration med to millioner deltagere. Klemte mellem valgurnerne og gaden finder statsmagten sig således dramatisk isoleret.

Denne omringning brydes mirakuløst af præsidenten i juli måned. Han trækker den fo-

reslåede skolelov tilbage, foreslår en folkeafstemning om muligheden af at foretage en folkeafstemning om skoleloven og skifter regeringen ud. Kommunistpartiet benytter sig af lejligheden til at træde ud af regeringsflertallet, men selve skolelovsforslaget drukner i juridiske spidsfindigheder ved folkeafstemningen, for efterhånden helt at forsvinde. Den nye undervisningsminister, J.P. Chevènement, får vedtaget nogle »enkle og praktiske« ordninger, der begrænser den private undervisnings ublu fordele, for derefter at kaste sig ud i en kampagne til fordel for »den republikanske elitisme«: en restrukturering af lærernes autoritet og af vidensdyrkelsen i den offentlige skole. Denne rehabilitering af Den 3. Republiks verdslige ideal tilfredsstiller flertallet af undervisere og forældre, men den løser ikke skolens krise: den manglende evne til at give de folkelige lag del i en elitistisk kultur.

Endnu før denne fejlagtige skoledebat (deling af offentlig-privat) er helt overstået, bryder krisen om Ny Kaledonien ud. Ny Kaledonien er et fransk territorium i Stillehavet, befolket af 40% indfødte Kanakker, 40% europæere og 20% andre indvandrede fra omkringliggende områder, og området udgør således et særligt eksempel i afkoloniseringshistorie: det dominerede folk er her i mindretal (i modsætning til f.eks. Algeriet), men kan på ny blive et befolkningsmæssigt flertal (i modsætning til tidligere kolonier med en overvejende indvandret befolkning, som Argentina eller Australien). Det formelle demokrati kan ikke løse dette problem. Den 18. november, 1984, organiserer Kanakernes socialistiske nationale befrielsesfront en voldsom boykot af valgene til lokalforsamlingen, hvilket fører til en deling af området mellem på den ene side den hvide hovedstad Nouméa og dennes »lovlige« regering og på den anden side landområderne i opstand. Den franske regerings udsending, Edgar Pisani, fremlægger en kompromis-løsning (»uafhængighed-tilknytning«), der anerkender Kanakernes teoretisk suverænitæt, samtidig med at Frankrigs og franskmandenes fortsatte tilstedeværelse cementeres. Denne plan kan kun fungere, hvis den på forhånd opnår alles tilslutning. Men selv om et stort flertal såvel i Frankrig som i Ny Kaledonien er overbevist om uafhængighedens uundgåelighed, modsætter størstedelen af nybyggerne sig dette. Højrefløjens (såvel den lokale som moderlandets) organiserer en voldsom kampagne rettet mod Pisaniplanen med henblik på at drage fordel heraf i valg-sammenhæng. Dette mål nås ikke, men på det lokale plan er resultatet, at enhver fornuftig løsning umuliggøres.

Den unge premierminister har gennem hele denne periode opnået en stadig større person-

FRANCOIS MITTERRAND - levebrødspolitisk skakspiller i stormesterklasse

lig popularitet takket være det pragmatiske, modernistiske, driftsorienterede og uideologiske billede, han giver af sig selv; denne popularitet har imidlertid absolut ikke smittet af hverken på socialistpartiet eller på præsidenten. Heller ikke PCF, der har anbragt sig selv i »den« sektorerisk »venstre«-oppositionens rolle, drager nogen fordel heraf. Kantonalvalgene i marts 1985 bekræfter højrefløjens store forspring, der dog relativiseres af det ekstreme højres andel af dette. Præsidenten gennemtrumfer nu en ny manøvre: indførelse af forholdstalsvalg ved valget til nationalforsamlingen i 1986. Den tekniske udformning af valgsystemet (uden tillægsmandater og med en spærregrense på 5%) er til skade for de helt små politiske grupperinger, men den deler samtidig oppositionens mellemstore partier, hvorved præsidenten håber at kunne manøvrere på centrum-venstre niveau selv i tilfælde af en numerisk sejr til højrefløjens; sidstnævnte ville i så tilfælde være tvunget til at regere enten sammen med socialistpartiet, der fortsat er det eneste virkelig store parti, eller sammen med Den nationale Front, der er et racistisk og autoritært parti.

DISSE DYGTIGT gennemførte manøvrer kan imidlertid ikke skjule det faktum, at venstrefløjens værdier er gået stærkt tilbage i opinionen. Det første tegn på dette er de liberalistiske myters nye herre-

dømme. Det er laissez-faire ideologi, individualismen, og den frie foretagsomhed, der i opinionsundersøgelserne optræder som universalmidler. Hvorimod troen på en kollektiv beherskelse af fremskridtet og ikke mindst et kollektivt ansvar for en udgang på krisen er sivet bort. Overfor højrefløjens »enhver må klare sig selv, og den bedste vil vinde«, har regeringen efterhånden ikke andet at sige end, at den enkeltes udfoldelse gennem landets modernisering nødvendigvis vil svare til alles interesser. På den anden side viser en mere præcis analyse af opinionsundersøgelserne en vis form for skizofreni: tiltroen til individualismens dyder sameksisterer med en vilje til at beskytte fordelene ved den nationale solidaritet, som velfærdsstaten organiserer denne. I denne forvirrede situation kan regeringens beslutning om at sænke niveauet for skatter og bidrag til finansiering af sociale ydelser (i forhold til nationalproduktet) ikke være upåvirket af den mekaniske følge af denne sænkning: en mindre social beskyttelse af de arbejdsløse og en forværring af de »nye fattiges« situation.

Spørgsmålet om racismen er endnu mere alvorligt. Ved kommunalvalgene i marts 1983 havde højrefløjens som sit hovedtema et skræmmebillede af »usikkerhed knyttet til indvandrere«. Hvor racismen tidligere havde været et tabueme som følge af rædslerne under nazismen, var der nu frit

spil for den ekstreme højrefløj, der som nævnt fik over 10% af stemmerne i 1984.

Naturligvis har dette fænomen blot afdækket en latent tendens i det franske samfund. Ikke mindst fordi dette synes at stå over for et historisk valg: landet er selv blevet opbygget gennem indvandring (en ud af tre franskmænd har indvandrere som bedsteforældre), men hovedsagelig af europæisk og katolsk oprindelse, men vil det acceptere at skulle optage en ny bølge af indvandrere, der ofte er mørkere i farven og muhamedanere? Selv om regeringen har svaret på spørgsmålet om racismen med nogle yderst diskutabile begrænsninger i retten til familiesammenføring, har denne grundlæggende debat alligevel givet anledning til et glimt af håb: ungdommens store engagement i »les marches des Beurs« (protestmarcher organiseret af unge anden generations indvandrede), i »SOS-racisme«-bevægelsen og i udbredelsen af dennes berømte mærke »Touche pas à mon pote« (»Fingrene væk fra min (indvandrer) ven«).

I et ideologisk landskab der fører den politiske debat tilbage til niveauet i begyndelsen af 60'erne, spirer der måske her en mulig afløser, der kan skabe en fremtidig renaissance for en fornyet venstrefløj ...

(Oversat af Henrik Plaschke)

Alain Lipietz blev interviewet her i bladet den 28. maj.